

Lærerinformationer

Oversigt:

- 1) Tekst om Vorupør Gl. Kirkegård: Historie og baggrund
- 2) Tekst om Jens Munk Poulsen
- 3) Generelt om gravene
- 4) Kort gennemgang af de syv sider fra kirkebøgerne
- 5) Tekst om fællesgraven
- 6) Tekst om tyskergraven

1) Tekst om Vorupør Gl. Kirkegård: Historie og baggrund

I 1878 fik Vorupør sin første kirke. Den blev bygget på en lille forhøjning i et område, der lå mellem Sønder Vorupør, Nørre Vorupør og Førby. Det er uklart, hvorfor kirken blev bygget her, men det har formodentligt været et kompromis mellem fiskerne i Sønder Vorupør og gårdmændene i Førby. Udviklingen har imidlertid gjort, at kirkegården i dag ligger ganske øde hen et par kilometer øst for Nørre Vorupør – og omgivet af træer i et fredet klitlandskab.

Midlerne til byggeriet af kirken blev skaffet ved, at de fattige beboere selv indsamlede størstedelen af beløbet til opførelsen af kirken. Sammen med kirken blev også kirkegården anlagt og taget i brug samme år. Indtil da lå de nærmeste kirker i Hundborg og Jannerup, hvor folk fra Vorupør blev døbt, konfirmeret, gift og begravet.

Engang lå kirken og kirkegården i et naturmæssigt øde og goldt område uden nogen særlig beplantning. Det står i kontrast til i dag, hvor kirkegården nærmest er indrammet af høje træer. Kirken havde plads til 150 mennesker, men der kom ofte op mod 250 kirkegængere. Indre Mission stod stærkt i Vorupør, og menigheden kunne ganske enkelt ikke være i kirken til gudstjenesterne.

Den gamle kirke fik en ganske kort levetid. Omkring år 1900 blev den revet ned, fordi den var for lille. Våbenhuset lod man imidlertid stå og udbyggede det, så det efterfølgende kunne bruges som kapel. Kapellets indre afspejler i nogen grad, hvordan den gamle kirke tog sig ud indvendigt.

Omkring år 1900 var fiskernes landingsplads flyttet fra Sønder Vorupør til Nørre Vorupør, fordi landingsforholdene var bedre her. I 1890'erne blev det besluttet at anlægge en læmole ved Nørre Vorupør, hvilket i praksis betød, at fiskerne hellere ville fiske fra landingspladsen i Nørre Vorupør. Dette er også forklaringen på, at kirken blev opført i Nørre Vorupør – det var her, flertallet af menigheden boede nu. Den nye kirke stod færdig til indvielse den 27. november 1902.

Efter indvielsen af den nye kirke fortsatte man imidlertid med at begrave folk på Vorupør Gamle Kirkegård, da der ikke blev anlagt en kirkegård i Nørre Vorupør ved den nye kirke. Først i 1925 blev den nye kirkegård taget i brug.

I dag er det meget efterspurgt at blive begravet på kirkegården, fordi den er så unik.

2) Jens Munk Poulsen

(1860-1921)

Jens Munk Poulsen var en vigtig mand for Vorupør. Jens Munk Poulsen sad i folketinget 1913-20.

Politisk set begyndte han i 1901 som folketingskandidat for partiet Højre, men i Thisted-kredsen opstillede man en ikke-missionsk kandidat og Jens Munk Poulsen. Da stemmerne blev splittet på to kandidater, endte valget med, at ingen blev valgt. I 1913 opstillede han på ny – denne gang for Venstre.

Jens Munk Poulsen kom til verden d. 8. august 1860 i Sønder Vorupør. Han var det yngste barn i et fattigt hjem, som talte 6 børn ud over ham selv, og derfor måtte de ældste børn gå fra dør til dør og sælge fisk. Fiskerne var ikke velsete på den tid, de blev betragtede som fordrukne tiggere og var i manges øjne til grin.

Straks efter konfirmationen kommer Munk Poulsen ud at tjene, men et par år efter måtte han hjem og forsørge sine forældre, da de to ældste brødre var døde. De andre fiskere mente, at hans evner rakte ud over fiskeriet, så de fik formuleret et "aktiebrev", hvori de hver gav et mindre beløb til hans læreruddannelse. En af hovedmændene bag dette tiltag var kromand Peder Pedersen i Stenbjerg; hans datter, Maren Pedersen, blev senere gift med Munk Poulsen.

Munk Poulsen tog sin eksamen allerede efter to år ved Ranum Seminarium. Derefter fik han flere forskellige ansættelser fjernt fra Vorupør, men d. 1. januar 1888 begyndte han lærerembedet i Sønder Vorupør. Allerede i august 1887 havde han indkaldt fiskerne til et møde, hvor de blev enige om at slutte sig sammen.

Vorupør Fiskercompagni

De dannede Vorupør Fiskercompagni. Det var ikke alene en sammenslutning med et praktisk forretningsmæssigt formål, men også et religiøst sammenhold. Fra den 1. januar 1888, da Jens Munk Poulsen overtog lærerstillingen i Sønder Vorupør, blev han for alvor de indre missionske fiskeres talerør og førstemand.

I 1889 var Munk Poulsen blevet valgt ind i bestyrelsen for De Samvirkende Jyske Fiskeriforretninger, og i 1900 satte jyderne ham ind i Dansk Fiskeriforenings hovedbestyrelse. I 1904 blev Munk Poulsen hovedforeningens konsulent i Jylland. For at kunne passe alle disse gøremål fik han i 1901 bevilget en hjælpelærer i et år, for egen regning.

Ét af Jens Munk Poulsens sidste, men største initiativer var opbygningen af en læmole i Vorupør. Den 8. august 1908 tog kongeparret læmolebyggeriet i øjesyn, og Jens Munk Poulsen fik ridderkorset for indsatsen i fiskeriets tjeneste. Molebyggeriet var endeligt afsluttet i 1911.

Jens Munk Poulsen døde d. 16. august 1921, 61 år gammel. Hustruen, Maren Munk Poulsen døde d. 28. december 1935. Gravstedet findes stadig på den gamle kirkegård.

Samtaleemne:

Hvad er Indre Mission? Hvorfor kunne oprettelsen af et fiskercompagni være en god ting? Er det godt eller skidt at have en leder?

3) Generelt om gravene

En gravstens opbygning:

Læg mærke til stenens form og materiale. Hvilken type sten er brugt? Er bogstaverne hugget ind i stenen eller påsat i metal?

Er der stillingsbetegnelse på stenen? Købmand, moleformand, folketingsmedlem, fisker, osv.

Navn. På nogle gravsten står der eksempelvis "Petrea Josephsen f. Sørensen". "f." betyder født.

Fødselsdatoen er ofte markeret med en stjerne.

Dødsdatoen er ofte markeret med et kors.

Kobbertråde. Man skulle tro, at kobbertrådene på nogle af de ældre sten var placeret for at holde stenen på plads, men det er simpelthen fordi kobberet hæmmer algevæksten og derved gør det lidt nemmere at se teksten på stenen.

"Fra familie og venner". Mange af stenene er betalt via indsamling. Det er meget typisk og specielt for området ved Vorupør, at man samler ind til de efterladedes udgifter. Andre steder står de efterladte selv med udgifterne til sten, begravelse, mm.

Bibelcitater. Vorupør har været et meget indre missionsk område, og derfor ser vi mange henvisninger til skriftsteder i Bibelen.

Læg mærke til bevoksningen/beplantningen.

Hvilket indtryk giver kirkegården ift. andre kirkegårde, når man har gået lidt rundt mellem gravene?

4) Kort gennemgang af de syv sider fra kirkebøgerne

Sten 1: Kristian Dons Madsen: Døde 7 dage gammel i 1902 & **Samuel Madsen:** Døde 1 dag gammel i 1903

De to var brødre. Læg mærke til antallet af børn og årstallene på gravstenen. De sidste tre børn var dødfødte. Hvorfor mon så mange døde så unge? Mulighed for at tale om livsvilkår omkring år 1900. Der var stort set ingen muligheder for en god alderdom, hvis man ikke havde børn til at passe sig.

Sten 2: Kristine Pedersen: Døde 40 år gammel

Bemærk særligt kommentaren til højre. Hun begik selvmord, mens hun var gravid med sit 11. barn. Af de ti første børn hun fødte, overlevede kun tre. Kan vi gisne om, hvorfor hun begik selvmord? Ifølge bibelen er selvmord forbudt, så derfor fik Kristine ingen gravsten, da hun blev begravet. Der kom først en sten på graven, da hendes mand blev begravet. Traditionelt har man ikke villet begrave selvmordere i indviet jord. Mulighed for at tale om begravelsesskikke. Kender eleverne andre regler fra Bibelen, der kunne påvirke en persons begravelse?

Ingen sten: Ukendt strandvasker uden hoved og hænder.

Lad eleverne gætte på, hvad der kan være sket med vedkommende. En forbrydelse måske? Hvad skete der på havet i 1917? Hvordan mon familien har haft det, når deres elskede forsvandt og aldrig dukkede op igen? Hvilke tanker kunne man gøre sig?

Sten 3: Kristen Rasmus Kristensen: Døde 41 år gammel

Bemærk, hvor han døde contra hvor han blev begravet. Bemærk også kommentaren til højre. Det siges, at Kristen tog til Amerika bl.a. for at slippe væk fra sin kone Oline, men hun fulgte efter ham derover. Da hun ankom var han død, så hun sendte ham hjem og blev selv i Amerika.

Mulighed for at tale om udvandrere. Hvorfor mon han tog til Amerika?

Ingen sten: Else Kathrine Andersdatter: Døde 74 år gammel

Selv mord. Se kommentaren til højre. På det tidspunkt fandtes diagnosen depression ikke. Der står, at hun var "næppe særlig lidende", altså ikke fysisk syg. Men "altid misfornøjet", altså sandsynligvis depressiv.

Mulighed for at tale om psykisk syge, sygehusvæsenet, hvordan man på den tid tog sig af de svage eller undlod at tage sig af dem.

Sten 4a og b:

Hans Peter Josephsen: Døde 30 år gammel (4a)

Søn af strandfoged Anders Josephsen. Hans Peter døde i et forsøg på at redde moleformand Anton Pedersen. Anton Pedersen overlevede uden Josephsens hjælp, så man kan sige, Hans Peter Josephsen døde forgæves. Han ligger begravet mellem sine forældre og bedsteforældre.

Jens Jensen: Døde 50 år gammel (4b)

Da man i 1910 var ved at opføre den læmole, som bl.a. Jens Munk Poulsen stod bag, skete noget forfærdeligt. Havet var i voldsomt oprør, og ti arbejdere var gået ud på molen for at bjærge noget værktøj. Moleformand Anton Pedersen blev skyllet i havet. Han fik fat i en del af molen og holdt sig fast. Seks mand

løb ud for at redde ham. Blandt andet Hans Peter Josephsen, Jens Jensen og Christian Trab Jensen. De skyllede alle i havet og var nu selv i nød. Én kom op samme sted, hvor han klyngede sig fast. Christian Trab Jensen kunne selv svømme i land, og han roede sammen med tililende fiskere ud i en lille pram for at redde de nødstedte kammerater, der lå i havet. De fik bjærget én over i prammen, men da var han allerede død. Det var moleformand Jens Jensen. To af de tililende druknede ved samme lejlighed. Christian Trab tog, efter at have bragt moleformand Jens Jensens lig i land, med redningsbåden ud og reddede de sidste to, der klamrede sig til molen, hvoraf den ene var Anton Pedersen. Hvis man havde taget ud i redningsbåden med det samme og undladt at løbe ud på molen, så var færre måske omkommet. Endnu en fisker druknede i forbindelse med redningsaktionen, nemlig Mads Kristian Kristensen. Hans gravsten stod tidligere ved siden af Jens Jensen gravsten, men er blevet fjernet på et tidspunkt. Man kan se, at der er plads til en ekstra sten ved graven.

5) Tekst om fællesgraven

Den 26. marts 1885 er den vigtigste dato i Vorupørs historie. På denne dag mistede otte fiskere livet, da redningsbåden kæntrede på vej ind. Fiskerne blev begravet i en fællesgrav, som er den største grav på Vorupør Gamle Kirkegård. Tidligere samme dag druknede fire fiskere fra nabofiskerlejet Stenbjerg. Ulykken blev et vendepunkt, som for alvor gav Indre Mission vind i sejlene og banede vejen for de initiativer, Jens Munk Poulsen stod i spidsen for.

Den 26. marts 1885 begyndte med godt vejr til fiskeri, og alle bådene tog på havet. Op ad formiddagen friskede vinden op og tiltog voldsomt i styrke, da den slog om fra syd til vest. I Vorupør fik man meldinger fra Stenbjerg om, at to fiskere dér var druknet. Kort efter kom en ny melding: Endnu to var druknet ved Stenbjerg. Redningsbåden blev sendt på havet, hvor den samlede ti fiskere op fra tre fiskerbåde, så den havde omkring tyve mand ombord. Et par hundrede favne fra land kæntrede redningsbåden imidlertid i brændingen. Fiskere på stranden forsøgte at hjælpe folk i land, men kun redningsmandskabet havde redningsveste på, så otte fiskere druknede. 18 fiskere manglede stadig at komme i land, men de var søgt nordpå for at lande ved Klitmøller eller Hansted.

Sønder Vorupør blev altså på én dag stort set tømt for mænd, da der kun var tre mænd tilbage efter, de otte var druknede. Det må have været voldsomt på den måde at miste så mange familiemedlemmer og venner. I Nørre Vorupør var der på samme måde kun ganske få mænd tilbage, bortset fra redningsmandskabet. Efter tolv timer kom et bud gående fra Thisted med et telegram om, at de 18 manglende mand havde reddet sig i land nord for Hanstholm.

Teksten på gravstenen er et citat fra Romerbrevet 6:23 og er et tydeligt budskab til de efterladte, der endnu ikke havde omvendt sig til Indre Mission: "Sydens sold er døden men Guds naadegave er et evigt liv i Kristus Jesus Vorherre." Man fordømte de døde, der ikke havde omvendt sig, men lovede de hellige evigt liv efter døden.

Samtaleemne:

Hvordan har det været for et lokalsamfund at miste så mange mænd? Hvordan mon kvinder og børn har haft det efterfølgende?

6) Tekst om tyskergraven

I årene 1914-1918 stod 1. Verdenskrig på, men Danmark deltog ikke aktivt i krigen. I Nordsøen var der dog sammenstød mellem den tyske og den britiske flåde, blandt andet Jyllandsslaget, hvor flere end 8500 marinesoldater døde i løbet af mindre end et døgn d. 31. maj og 1. juni 1916. De to tyske marinesoldater stammer dog ikke fra dette slag. Faktisk ligger der tre tyskere i graven.

Den første drev i land i 1916, men fik ingen gravsten, da man ikke ville betale for fremmede soldaters begravelse. I Vorupør valgte man dog alligevel at begrave tyskeren Adolf Kusche, da han drev i land.

Adolf Kusche stammede fra det nuværende Polen (Milków, Schlesien nær den tjekkiske grænse) har ikke fået en sten, men er blevet begravet samme sted som de to andre tyskere. Hans torpedobåd blev sænket af briterne d. 23. marts 1916 ud for Hollands kyst og hans lig drev først i land ved Vorupør to uger senere.

I februar 1918 drev yderligere to tyskere til Vorupør. Heinrich Bäcker drev ind på Vorupør strand den 10. februar 1918. Dagen efter blev Richard Grunwald fundet på havet ud for Vorupør strand og bragt i land. Begge blev begravet den 16. februar 1918 i en fællesgrav ganske nær ved Adolf Kusches gravsted.

Ligene blev identificeret via indsyede navne i tøjet og ved hjælp af de personlige papirer, de måtte have på sig. Bäcker var telegrafist stammende fra nær Düsseldorf. Han blev minesprængt den 3. februar 1918 i færd med at udlægge miner syd for Horns Rev på minetrawleren Flensburg. Grunwald, fra Weigmannsdorf i det nuværende Polen, døde den 4. februar, da hans skib, den ombyggede fisketrawler Vorpostenboot Brockseswald, sank.

Noget særligt ved disse tyskergrave er, at de er placeret omvendt i forhold til de øvrige gravsteder på Vorupør Gamle Kirkegård. De tyske soldater er begravet med hovedet i fodenden, så at sige. I den kristne verden begraves man i reglen øst-vest, med hovedet mod vest. Årsagen til dette hentes i Matthæusevangeliet 24:27, som lyder: *"For som lynet kommer fra øst og lyser helt om i vest, sådan skal også Menneskesønnens komme være."* herved mener man, at Messias og Gudsriget vil komme fra øst, og derfor begraves kristne med hovedet mod vest, så de kan se Kristus ved genopstandelsen.

Når man er begravet vest-øst med hovedet mod øst, som disse tre tyskere blev, får de ganske enkelt ikke Kristus at se ved genkomsten. På den måde har man i Vorupør dømt de tyske marinesoldater til evig fortabelse. Årsagen til denne kontroversielle begravelse skal findes i det særdeles ansættede dansk-tyske forhold i tiden efter 2. Slesvigske Krig, hvor man i Danmark ikke brød sig om tyskere i almindelighed og i særdeleshed ikke tyske soldater, som jo var dem, der havde revet Slesvig bort fra det danske rige.

Samtaleemne:

Hvad betyder "Es starb für sein deutsches Vaterland"? Hvad betyder jernkorset øverst på stenene?

Her er der mulighed for at tale med eleverne om, hvem der skal begraves på en kirkegård. Er der nogle, der ikke må begraves på kirkegården? Hvem? Hvorfor? Eksempel: I 2015 blev terroristen, der angreb Krudttønden og synagogen i Krystalgade, begravet i Brøndby. Ville du lade en terrorist blive begravet ved siden af dine bedsteforældre? Har alle krav på en værdig begravelse? Brug evt. Islamisk Stat som eksempel.

Kilde: Munk Larsen, J. (2016) *Begravet i klitten - Vorupør Gamle Kirkegård*. Thisted: Museum Thy.